

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

MAKTABGACHA TA'LIMDA NUTQ O'STIRISH VA ULARNI RIVOJLANTIRISH METODIKALARI (INGLIZ TILI MISOLIDA)

Ergasheva Xilola Yunusxanovna

Impuls tibbiyot instituti

Xorijiy tillar kafedrası mudiri

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15174486>

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha ta'limda til rivojlanishining ahamiyatini va bolaning til kompetensiyasini shakllantirishda qo'llaniladigan metodik yondashuvlarni ko'rib chiqadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z boyligini kengaytirish, grammatik ko'nikmalarni rivojlantirish va nutqni ifodalash qobiliyatini oshirish uchun turli pedagogik usullar, jumladan, o'yinlar, hikoyalar, she'riyat, muloqot va vizual materiallar ishlatiladi. Maqolada til rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun samarali metodlar va ulardan foydalanishning ahamiyati tahlil qilingan. Maqola maktabgacha ta'lim tizimida til rivojlanishini yanada takomillashtirish va bolalarning til ko'nikmalarini oshirish uchun metodik yondashuvlar va tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, til rivojlanishi, leksik kompetensiya, metodik yondashuvlar, o'yinlar, hikoyalar, she'riyat, muloqot, vizual materiallar, tilni rivojlantirish, pedagogik metodlar.

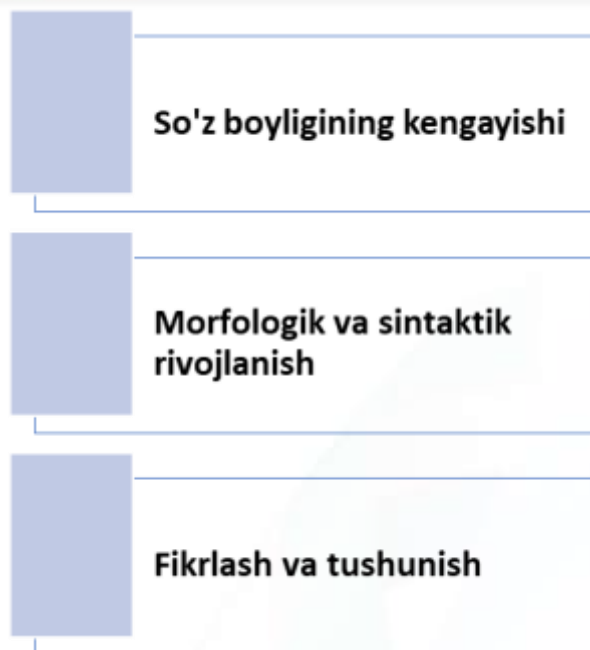
Kirish. Maktabgacha ta'lim yoshida til rivojlanishi bolaning dunyoqarashi, fikrlash tizimi va ijtimoiy muhit bilan aloqalari uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Bu davrda bola tilni o'rganishda asosiy ko'nikmalarni shakllantiradi, shu jumladan so'z boyligi, sintaksis, morfologiya va fonologiyani rivojlantiradi. Maktabgacha ta'limda til rivojlanishi o'ziga xos metodik yondashuvlar va vositalar orqali amalga oshiriladi. Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda til rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari va ularni rivojlantirishga doir asosiy metodikalarni ko'rib chiqamiz.

Maktabgacha ta'lim yoshida bolaning tilini rivojlantirish, uning umumiy rivojlanishi uchun muhimdir. Bu davrda bola lingvistik ko'nikmalarni tezda o'zlashtiradi, nutq va fikrlash jarayonlari o'zaro bog'lanib, bolalar so'zlarni to'g'ri ishlatishga, murakkab grammatik strukturalarni tushunishga va yaratishga o'rganadilar. Maktabgacha ta'limda til rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan asosiy jarayonlar quyidagilarni o'z ichiga oladi (1-rasmga qarang):

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

1-Rasm. Maktabgacha ta'limda til rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan asosiy jarayonlar

- **So'z boyligining kengayishi:** Bola yangi so'zlar o'rganib, ularni turli kontekstlarda qo'llashni boshlaydi.
- **Morfologik va sintaktik rivojlanish:** Bolaning gap tuzish va grammatik strukturalarni to'g'ri ishlatish qobiliyati shakllanadi.
- **Fikrlash va tushunish:** Bola til orqali fikrlarni ifodalash va atrof-muhitni tushunishni o'rganadi.

Maktabgacha yoshda til rivojlanishining muvaffaqiyatli bo'lishi, kelajakda bola o'qish va yozish jarayonlarini osonlashtiradi, mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi va ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam beradi.

Maktabgacha ta'limda til rivojlantirish uchun bir qancha samarali metodik yondashuvlar mavjud. Ular bolalarning o'zini ifodalash qobiliyatini va so'z boyligini rivojlantirishga yordam beradi. Quyidagi metodikalar til rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega:

O'yinlar va faoliyatlar. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yinlar — til rivojlantirishning eng samarali metodlaridan biridir. O'yinlar orqali bola tilni amaliyotda o'rganadi va turli vaziyatlarda qo'llay oladi. Misol uchun, “so'z yasalishi” o'yini bolaga yangi so'zlarni eslab qolish va ularni to'g'ri qo'llashga yordam beradi. O'yinlar orqali bola nafaqat tilni, balki ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi.

She'riyat va hikoyalar. She'riy materiallar va hikoyalar bolalarning til rivojlanishini

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

qo'llab-quvvatlashda samarali vositalar hisoblanadi. Bola she'rlarni o'qib, yodlab, so'zlarni ifodalashni o'rganadi. Hikoyalar orqali bola voqealarni izohlashni, karakterlarni tushunishni va bir-biriga bog'langan nutqni shakllantiradi. Hikoya qilish o'z navbatida bolalar nutqini yanada boyitadi, ularga yangi so'zlar, iboralar va grammatik strukturalarni o'rgatadi.

Muloqot va dialoglar. Bola bilan doimiy muloqot qilish uning til rivojlanishining asosiy omili hisoblanadi. O'qituvchi yoki tarbiyachi bolaning nutqini tinglab, uni to'g'ri yo'naltirish va qo'llab-quvvatlash orqali uning tilini rivojlantiradi. Dialoglar orqali bola o'z fikrini ifodalashga o'rganadi, boshqa odamlar bilan o'zaro munosabatlarni qurishni o'rganadi va tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Vizuallar va materiallar. Rasmi kartochkalar, video materiallar va boshqa vizual vositalar til rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Rasmi materiallar orqali bola yangi so'zlar o'rganadi, tushunchalarni shakllantiradi va atrof-muhitni yaxshiroq tushunadi. Masalan, bolaga hayvonlar, mevalar yoki boshqa obyektlarning rasmi kartochkalarini ko'rsatib, ularni nomlash orqali so'z boyligini kengaytirish mumkin.

Musiq va qo'shiqlar. Musiq va qo'shiqlar til rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Qo'shiqlar bolalarga so'zlarni yodlash, ritm va ohangni tushunish, nutqni shakllantirishda yordam beradi. Shu bilan birga, bolalar uchun qo'shiqlar o'zini ifodalash va tilni amaliyotda qo'llashning samarali usulidir.

Xulosa. Maktabgacha ta'limda til rivojlanishi bolaning umumiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tilni rivojlantirish uchun o'yinlar, she'riyat, hikoyalar, muloqot va vizual materiallar kabi turli metodlar qo'llaniladi. Bu metodlar bolalarning so'z boyligini kengaytirish, ularning tilni tushunish va ifodalash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Samarali metodlar va yondashuvlar orqali bolalar tilni o'rganish jarayonida o'zlarini erkin his qiladilar va nutqdagi muammolarni engib o'tadilar. Maktabgacha ta'limda til rivojlantirish, kelajakda o'qish va yozish ko'nikmalarini shakllantirishga, shuningdek, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishga katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduqodirova, Z. (2020). *Maktabgacha ta'limda til rivojlanishining nazariy asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Rizaeva, D. (2018). *Maktabgacha ta'limda leksik-kommunikativ kompetensiyani shakllantirish*. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti.
3. Xodjaeva, N. (2019). *Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun tilni rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
4. Ismoilov, R. (2021). *Maktabgacha ta'limda o'yin va faoliyat orqali tilni rivojlantirish*. Toshkent: Fan va ta'lim nashriyoti.

XORIJY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

5. Gulomova, M. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va metodlar maktabgacha ta'limda til rivojlanishi*. Tashkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
6. Maksudova, D. (2017). *Til rivojlanishini shakllantirishda hikoyalar va she'riy materiallar*. Toshkent: Ta'lim va o'qitish nashriyoti.
7. Andreeva, A. A. (2017). *Metodika makrobosqichda til rivojlanishiga oid yangi pedagogik yondashuvlar*. Moskva: Pedagogika nashriyoti.
8. Shamsutdinova, F. F. (2019). *Maktabgacha ta'limda bolalarning til va muloqot kompetensiyasini rivojlantirish*. Toshkent: Shahrizoda nashriyoti.
9. Pirova, Z. R. (2018). *Maktabgacha ta'limda leksik-kommunikativ jarayonlar va uning rivojlanish metodlari*. Tashkent: Yangi O'zbekiston nashriyoti.
10. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.